

Творчі люди

КУПИТИ

Збірка Володимира Діброви «Творчі люди» складається з десяти оповідань. Її персонажі - літератори, митці, науковці, телеведучі, соціальні реформатори, кінематографісти - за професією або за покликанням займаються творчою працею, причому нерідко всупереч умовам, у яких вони опинилися. Час описаних подій - від кінця XVI сторіччя до сьогодення. Місце - Україна, північні кордони Османської імперії, США. Не всі герої цієї збірки дочекаються визнання та належної їм поваги.

Алехто сказав, що творчість мусить вимірюватися успіхом у сучасників?

Володимир Діброва – письменник, перекладач, літературознавець. Народився 1951 року в Донецьку, закінчив перекладацький відділ факультету романо-германської філології КДУ ім. Т. Г. Шевченка, кандидат філологічних наук. Лауреат премії ім. Миколи Лукаша (1991) за переклад роману Семюеля Беккета «Уот» та премії Української служби БІ-БІ-СІ (2007) за роман «Андріївський узвіз». Зараз живе у США, викладає в Гарвардському університеті.

Не варто, як той казав, боятися досконалості: нам вона не загрожує. Живучи в недосконалому світі – тут чи деінде, тепер чи колись, – недосконалі герої нової збірки оповідань Володимира Діброви пишуть і малюють, перекладають і викладають, п'ють і пристають, закохуються і зраджують, засновують полігамні комуні і самотньо втікають на заселене кліщами лоно природи, плекають нездійсненні мрії і здійснюють незбагненні дурниці, страждають на патологічну маргінальність і не менш патологічний нарцисизм, але в разі чого хапаються за шаблю і скидають бусурманські обрубки в наше Чорне море. Творчі, одне слово, люди.

Олександр Бойченко

ISBN 978-617-614-410-6

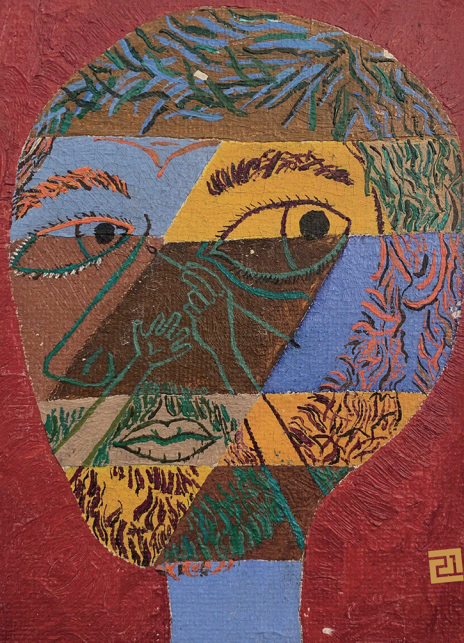
9 786176 144106

Творчі люди

Володимир Діброва

Творчі люди

Володимир
Діброва

Володимир Діброва

ТВОРЧІ ЛЮДИ

Збірка оповідань

Діброва Володимир

Творчі люди : збірка оповідань / Володимир Діброва. – Чернівці :
Книги – XXI, 2023. – 264 с.

ISBN 978-617-614-410-6

Збірка Володимира Діброва «Творчі люди» складається з десяти оповідань. Її персонажі – літератори, митці, науковці, телеведучі, соціальні реформатори, кінематографісти – за професією або за покликанням займаються творчою працею, причому нерідко всупереч умовам, у яких вони опинилися. Час описаних подій – від кінця XVI сторіччя до сьогодення. Місце – Україна, північні кордони Османської імперії, США. Не всі герої цієї збірки дочекаються визнання та належної їм поваги. Але хто сказав, що творчість мусить вимірюватися успіхом у сучасників?

У дизайні обкладинки використано автопортрет Володимира Діброва (1973).

Усі права застережено. Жодну частину цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

© Книги – XXI, 2023

© Володимир Діброва, 2023, *текст*

© Володимир Діброва, 2023, *ілюстрації*

© Христия Діброва, 2023, *ідея обкладинки*

ISBN 978-617-614-410-6

Зміст

Імена	7
Реферат	61
Історики	71
Вчений зі світовим ім'ям	79
Переклад з американської	87
Аспірантка	105
Уривки з роману	119
Фольклорист і сценарист	153
Професор	187
Земляки	215

ІМЕНА

Вчора ходив до лікаря.

– Я вас вітаю, – каже. – Прекрасні новини! Тести нічого не виявили. У вас усе в нормі.

Наприкінці жовтня я все ще плавав у річці. П'ять хвилин у холодній воді – і немов народився на світ. Треба лише як слід розтертися. Але за останнім разом на мене зійшов такий стан, що я не міг згадати ні який сьогодні рік, ні як я сюди потрапив. Повне блаженство і забуття. Якийсь час я, наче безтілесна істота, ходив по хмарах. Я злякався. Що це було? Втрата пам'яті? Перші ознаки деменції? Початок хвороби Альцгеймера?

Дільничний лікар дав мені направлення на аналізи, і позавчора він отримав результати.

– Те, – каже, – що з вами сталося, називається транзиторною глобальною амнезією.

– А чому воно...

– Наука поки що не до кінця дослідила цей синдром. Відомо лише, що це – рідкісний неврологічний розлад, викликаний несподіваним або різким зануренням у холодну чи гарячу воду. А також наслідок фізичного перевантаження.

– Ага...

– Так! Пацієнт – тимчасово! – втрачає здатність чітко мислити або виконувати складні ментальні та фізичні завдання. Але, на відміну від деменції, подібні епізоди тривають недовго, і деякі пацієнти не пам'ятають того, що тоді відбувалося з ними.

– Але я все пам'ятаю!

– Чудово!

– А як же мені надалі...

– Більше рухатися й навантажувати себе розумово.

– Добре, – кажу.

– Так, я згоден. Будь-яка амнезія – річ неприємна. Але шістдесят п'ять років на сьогоднішній день – ще не старість.

– А що ж, – кажу, – це таке?

– Зрілість. Бо от, – каже, – подивіться, як швидко ви оклигали!

– Хіба? – питаю.

– Тиск у вас більш-менш стабільний, судини не зашляковані, результати УЗД, сканів, я бачу, теж...

– Але...

– Зосередьтеся на тому, що все минулося!

– Добре, – кажу.

– Як у вас із пам'яттю?

– Трошки, – кажу, – ще лишилося.

Лікар погладжує борідку, тоді підводиться і, немов перед ним велика студентська аудиторія, розповідає про те, що робиться з мозком під час амнезії, про втрату нервових клітин та когнитивні розлади.

Я киваю.

– На щастя, – каже він, – зараз існує безліч методик стимуляції мозку. Особливо на Заході. І в нас теж є наробки. У чомусь ми навіть випереджаємо їх. Не дарма ж до нас китайці приїждять, хочуть надурняка набратися досвіду.

– Це, – кажу, – добре. Але чи існує якась профілактика?

– Якщо вас це хвилює, то ось вам найпростіша справа. Щоранку – або щовечора! – ви сідаєте і записуєте імена.

– Які?

– Імена й прізвища людей, які були поруч з вами на всіх ділянках життя. Друзі дитинства, сусіди, однокласники, співробітники, жінки...

– Навіщо?

– Щоб мозок, діставши поштовх, активізував свої скарби.

– У стовпчик?

– Що?

– Як мені їх записувати? Всі ці імена. У стовпчик чи в рядок?

– Це вже на ваш розсуд.

– І що мені потім з ними робити? Здавати вам на аналіз?

– О, ні! Я і без того завантажений далі нікуди.

Лікар зиркає на годинник.

– Я вам, – каже, – гарантую: якщо ви будете регулярно...

– До речі, – кажу, – мало не забув!

І простягаю йому конверт.

– О, – каже, – це ви дарма!

– Я, – кажу, – відчуваю, що мені вже краще!

– От бачите!

– Ці, – кажу, – імена – це як надгробки з кладовища. Разом зі мною усі вони зникнуть. Назавжди.

– Що?

Мабуть, весь той час, що він клав конверт у шухляду, його слух був вимкнений.

– Що ви кажете?

– Це, – кажу, – буде моя прощальна екскурсія цвинтарем. Лікар вирячується.

– Яким цвинтарем?

– Жартую, – кажу.

– А! – видно, що він оцінив жарт. – Бо гумор, – він підносить угору палець і відкидається на спинку крісла, – я вам скажу, це дуже потужна зброя. Не забувайте використовувати її.

– В якій, – питаю, – пропорції?

– Що?

– Гумор.

– Так, – каже, – гумор і позитивність – це найкращі ліки.

– А як же, – питаю, – імена?

Але він мене не чує.

– Перекажуть вітання дружині, – каже він і найкоротшою траєкторією спрямовує мене у бік дверей.

– Зоя, здається?.. Ні!.. Зіна?.. Вона була з вами минулого разу.

– Анжела, – кажу я, але він уже зачинив двері.

Анжела

Вона родом із приміського села. Працює медсестрою у центрі, де я проходив обстеження. Вона робила мені УЗД.

Того ж дня я дочекався, коли вона звільниться, і запросив її до себе. Це вона витягла мене з депресії. Я навіть не знаю, як назвати це почуття. З нею я не напружуюся. Вона нічого не вимагає. Лише дає. Все, на що я тепер спромагаюся, Анжела перетворює на бенкет. Ми з нею – мов збирачі роси, які у сутінках блукають пустелею. Кожна крапля води – свято. Їй ще немає п'ятидесяти. Розлучена, має дочку, яка працює за кордоном. Інколи Анжела ночує в мене. Наводить тут повний лад, готує і залишає мені повен холодильник страв. Народний ідеал господині. Я називаю її поросятком. Вона не ображається. Теми шлюбу ми не торкаємося. Ніхто з нас не хоче знову обпікатися. Сьогодні вранці вона полетіла до дочки: та ось-ось має народити. Анжела не казала, скільки там хоче пробути, а я не питав. Свою квартиру вона тим часом здає якійсь знайомій.

Хтось стукає у двері.

Толік

Мабуть, це мій сусіда Толік. Він алкоголік, хоча й ображається на цей діагноз. «Я – не алкаш, я – битняк!» Раз на місяць він упивається, виповзає з квартири і стукає у мої двері. Колись я впускав його і мусив за це вислуховувати повну маячню: «Нащо ти на мене викликав поліцію?». Або: «Я – корінний житель столиці! Чому ж я живу, як собака?!». Останні пару років я ігнорую його, тому він сідає

на сходи і дурним голосом заводить пісню «По долинам і по взгор'ям шла дівізія вперьод». Колись, як Толік уже очунав, я в нього запитав, що таке «взгор'я», і він сказав, що такого слова немає. Йому шістдесят три роки, він завжди голосує за комуністів, хоча його батьки – із діда-прадіда селяни. Вони все життя відпрацювали на заводі, так само, як і мій батько. П'ятдесят п'ять років тому завод їм усім видав квартири, в яких тепер скніють їхні діти. Вітя, батько Толіка, любив застілля і завжди на свята запрошував сусідів. Частував він їх власним самогоном, який тричі фільтрував через активоване вугілля. «Це, – казав він, калатаючи бутлю, – мої сльози». Після першої чарки Вітя з дружиною Лесею у два голоси затягали «Ой, чий то кінь стоїть», і всі одразу ж підхоплювали пісню, навіть ті, котрі зроду не співали.

Тепер Толік на пенсії. Замолоду він за дрібне хуліганство отримав умовний термін і мусив відбути виправно-трудові роботи на редутному заводі. Нині там – торговий центр, і Толік двічі на тиждень ночами прибирає відведений йому поверх. Хоча це суттєвий приробіток до його пенсії, Толік вважає, що влада його принижує. Якби не його брат Коля, Толіку б не вистачало на їжу та комуналку.

Коля

Він на кілька років молодший за Толіка. Має власний будівельний бізнес, де працюють майже двісті робітників. Раз на місяць він щось підкидає братові. Торік у Колі померла

дружина. Вона ніколи ні на що не скаржилася, йшла по вулиці, і в неї відірвався тромб. Коли вона опинилася в лікарні, вже було пізно щось робити. У Колі – трійко маленьких онуків. Повернувшись з війська, він почав займатися карате. Колись при мені він власноручно розігнав ціле кодо-ло Толікових корешів. Їм тоді не було за що похмелитися, і вони почали громити сараї в глибині подвір'я. Люди там тримають мішки з картоплею, інструменти, велосипеди і всякий непотреб. У мене там стоїть батьківський іржавий «москвич», який я роками збираюся продати на брухт. Алкаші знайшли шмат арматури, зламали замок, відірвали від машини двері й капот, а тоді ще моїми ж кусачками понівечили салон. Коля тоді саме прийшов до брата, почув мої крики, кинувся на допомогу, вирубив найгрубшого з них, а решта розбіглася.

Я змалку мріяв якнайдалі вирватися з цього подвір'я. Як же так сталося, що саме сюди я повернувся?

Носковський

Після другого розлучення мені не було де жити, і я прийшов до батьків. Невдовзі померла мама, а одразу за нею – й батько.

За ті тридцять років, що мене тут не було, все помінялося. Тільки це «парадне» міцно тримається за свій первісний запах – суміш підгнилих картопляних лушпайок і свіжого бетону. З тих, хто тут тепер живе, я майже нікого не

знаю. Всі, з ким я виростав, або померли, або десь перебралися.

Першим із нових пожитців, якого я тут побачив, був Носковський. Ми познайомилися в ресторані, на випускному вечорі моєї першої дружини Майї. Її однокласниця була його нареченою. Носковський – син і онук відомих медиків, касти, яка процвітає за будь-якого режиму. Він тоді ще вчився в медінституті на гінеколога. Видно було, що він одягається або із чекової крамниці, або із закритих розподільників. І палив він довгі американські сигарети, якими пригощав усіх, із ким виходив перекурити. Між затяжками він вихвалявся, що про жінок знає все: про їхні потреби, забаганки, про багаторазовий оргазм і про те, як довести їх «до сказу» у перервах між ерекціями. Він також знався на тому, як треба пити і не п'яніти. Коли ми з ним опинилися в ресторанному туалеті, я саме про це його запитав.

– Показую, – сказав він, підійшов до раковини, застромив у горлянку два пальці й одним ригом вивергнув із себе все, чим протягом години манірно натоштувався (то був дуже козирний ресторан).

Мабуть, Носковський знав свою пайку, бо неперетравлений вінегрет ущерть наповнив раковину і забив її, але жодна крапля не вилася на підлогу. Відтак він з іншого крана прополоскав горло, дістав із кишені жувальну гумку, хвацько звільнив її від фольги і кинув собі в рот. Дорогою до столу він сказав, що так на кожному бенкеті робили давні греки (а римляни слідом за ними теж), у них для цього були спеціальні палички.

Як він міг опинитися в цьому будинку? Чому він, доживши до сивини, не керує якимось інститутом або не живе десь на віллі, під пальмами? Носковський сам мені розповів, що попервах у нього все йшло під гору: гроші, звання, слава. Він уже мав заступити свого батька на посаді директора відомої клініки, але в останню мить на чомусь серйозно погорів і мусив кинути всі знайомства і ресурси на те, щоб не сісти до в'язниці («Ти ж розумієш, як у нас це робиться...»). Тепер він працює лікарем у поліклініці, живе сам, купив цю квартиру, забронював вхідні двері і, як сам сказав, «поклав на все прилад».

При зустрічі ми з ним вітаємося, але не більше того. Я не певен, чи пам'ятає він моє ім'я. Принаймні я його ім'я якщо колись і знав, то забув. А спитати немає в кого.

Майя

То було кохання з першого погляду. Принаймні з мого боку. Ми були дуже яскравою парою. Життя «од сих до сих» було не для нас. Вона не сумнівалася, що з мене будуть люди: відомий на Заході письменник-авангардист, перекладач забороненої у совдепії літератури, сценарист, художник-неформал, модний мистецтвознавець, бард, пісні якого пішли в народ... Творчих соків у мені тоді було по вінця.

За освітою Майя – модельєр. Тонкота, відчуття пропорції, стилю. Огида до конформізму, пересічності й будь-якої туфти. Така комбінація чеснот за наших умов вимагає, щоб

поруч був партнер, який би тягнув на собі всю цю красу. Інакше їхній союз приречений. От чого треба вчити дітей у школі!

На весілля вона мені подарувала скроєну й зшити нею оксамитову шапочку з літерою «М» замість кокарди (натяк на «Майстра», головного героя популярного тоді роману). Якийсь час вона навіть наполягала, щоб я в ній завжди ходив удома. Скільки це тривало? Десь до народження Максима. А потім я від неї почув, що вона ще рік-два готова на питання: «Чим займається чоловік?» – відповідати: «Він пише роман». Але не довше. Проблема в тому, що я на ту пору вже не писав роману. Я тоді в Палаці піонерів вів кіногурток.

Щур

Тесть наполягав, щоб я знайшов пристойну, перспективну роботу. Він посприяв тому, що мене взяли на рік викладати французьку мову на курси ООН при університеті. Туди приймали партійних господарників, учили їх іноземних мов і відправляли за кордон, де вони мали працювати у складі міжнародних організацій. Задум полягав у тому, що я себе на тій посаді зарекомендую, стану штатним викладачем, вступлю в лави, захищуся і колись очолю кафедру. Тесть щиро вірив у свій план. Для нього я був немов блудний син.

Я й досі пам'ятаю прізвища деяких із моїх студентів. Салдатенков, Асадчий, Нещадних, Піонеров, Жмак, Тюлькін, Юзбаш, Закусило, Щур... Несортові виживали, прокурени

хороші дядьки, вони могли просидіти все заняття, мов цвинтарніobelіски. Єдина думка, яку я міг вчитати в їхніх очах, була: «Хто ти такий, щоби нам, ето самое, тут варнякати?». Вони не сумнівалися, що мене сюди поставила чиясь «волохата лапа», у той час як вони самотужки пхають під гору свій віз. Іноземна мова була для них ворожою територією. Щось не пускало їх туди. Тому я мусив пояснити їм, як там добре і яка неймовірна панорама відкривається звідти. Але спершу треба як слід попойти.

– Будь-яка мова, – пояснив я їм на першому занятті, – це наче печера зі скарбами. Але щоб туди потрапити, треба спочатку нахилитися і довго дертися крізь темний лаз.

Від цієї метафори цвинтар ожив: то ми для вас, виходить, що, печерні люди?

Я сказав, що зовсім не це мав на увазі.

– А що ви мали на увазі? Що ми – якісь дикуни? Папуаси?

Я сказав: немає нічого поганого у тому, щоби бути папуасом. До речі, в їхньому фольклорі...

І тут мене урвав студент Щур, який, не підводячися з-за парти, поставив мене на місце.

– Ми, – сказав він, – тут, щоб вивчати мову ідеологічного супротивника, а не вислуховувати якісь інсинуації.

Наступного дня мене викликав директор курсів. Він вислухав моє сумбурне виправдання, сказав, що мені треба зробити серйозні висновки, й призначив на завтра зустріч у своєму кабінеті.

Тесть був обурений. Такі посади, кричав він, на дорозі не валяються! Він по-батьківськи обзивав мене засранцем і вимагав пояснити, як я міг так ріденько обісратися.

Він заспокоївся, тільки коли я сказав, що у мене саме тоді зранку був пронос.

Тесть назвав мене сучим сином (його найбільший комплімент), дістав зі схованки пляшку французького коньяку і сказав: «На, це – твій останній шанс».

Назавтра я мав піти до директора курсів, вибачитися, «кров із носа» пообіцяти йому, що такого більше не повториться, і «чисто по-людськи» встромити йому коньяк. Такого він тут ніде не купить.

Коли я зайшов до приймальні директора, секретарка спитала, з якого я питання, обдивилася картонну вежу, яку я тримав у торбинці, й сказала, що директор зараз на телефоні, але якщо я маю що йому передати, то можу зробити це через неї. Я сказав, що почекаю. Хвилин через десять до приймальні, як свій, ступив якийсь гривастий чоловік у ловко скроєному костюмі. Не вітаючись, він тицьнув пальцем у бік кабінету директора. Секретарка кивнула йому, і він зашмигнув усередину. Коли звідти почулися приязні вигуки, я відчув напад нудоти і вискочив у коридор.

Першим, кого я побачив на вулиці, був Круглик. Із ним я в найближчому скверіку і розпив заповітний французький коньяк.

Круглик

Епізодичний персонаж, який блимав колись у місцевих богемних колах. Літа він проводив на шабашках, збираючи

яблука. Автор крилатої фрази: «От розбагатію і впаду в духовність». Це – все, що я про нього знаю.

Дівоче прізвище

«Всі твої друзі, – сказала тоді мені Майя, – 7-Б» (це номер статті, за якою «по дурці» звільняли від служби у війську). Агонія розлучення розтяглася на роки. Щоденні скандали, походи в суд, розмови з родичами, сварки стосовно того, з ким житиме дитина, кому йде яке майно, ну й, на решті, розподіл квартири...

А почалося з того, що вона поставила мені діагноз: патологічний маргінал. Я був розчавлений. Я ж думав, що ми – одна сатана, одностудії, спина до спини, проти усього світу. А виявляється, що я – сам по собі, на видноті, та ще й із голим задом. Це тепер я розумію: все, що вона казала, – правда. А тоді... Почувши про маргінала, я припинив звертатися до неї на ім'я. Від того моменту вона для мене назавжди повернулася у своє дівоче прізвище.

Так, жінки розумніші за чоловіків. Жінка може все. Але і без «дурних мужиків» їм чомусь мулять. Так, я не виправдав її сподівань. Але на що вона розраховувала? Вона ж спочатку покуштувала мене. Вона знала мене як облупленого!

Тоді ж я почув, що вона насправді думає про мої фільми (псевдопоетичне аматорство), про моє концептуальне малярство (тріумф жанру «пальцем в небо»), вірші (словоблудство) та прозу (підлітковий нарцисизм, у якому немає

відстані між творцем і творінням). Читачам, мовляв, ніяково сприймати таке. Їм здається, що вони припали до шпирини і підглядають за кимось. А мій головний, хоча так і не дописаний роман нагадував їй чоловіка, який прийшов займатися коханням, але замість поринути в це діло вистромив свій агрегат і розмахує ним.

Я спитав, чи вона вже завела собі коханця і чи він кращий за мене. Вона сказала, що у неї був чоловік і що вона трималася за нього скільки могла. Але тепер їй треба подбати й про себе. А мені вона порадила знайти якусь культурну баптистку, яка буде мліти від кожної моєї «нарації» (цим терміном я визначав жанр своїх прозових творів).

Мені не було чим це крити. Я мовчав. Я не знав, як і де мені далі рухатися. Я не був певен, чи взагалі зможу дихати. Вона бачила це, але не прорікла ані слова. Ніякої жорстокості в погляді. Їй просто було цікаво побачити, як я тримаю удар. Я і досі не розумію її.

Адам

Так вона обізвала мене, коли, трохи охолонувши, запитала, що я хочу. «Що ти хочеш?» – означало: як саме я збираюся виправляти цю ситуацію. Але я не збирався її виправляти. Вперше в житті я відчув, що мене звільнили від усіх моїх кайданів. Я більше не мусив нарікати на владу, на її підлеглих, на нікчем, які маскуються під митців. Мені не треба було вимагати справедливості, заздрити комусь,

виконувати свою місію, чавити з себе шедеври, плекати красу, робити людям добро чи доводити собі, що я чогось вартий. Відтепер я міг робити все, що схочу.

– Наприклад?

– Наприклад, лежати і дивитися на те, як повз мене плинуть хмари.

– Ти, я бачу, – вирвалося в неї, – якийсь Адам...

Важко сказати, чого в цій фразі було більше – сарказму, захвату чи зневаги. Але то вже не мало значення.

Вона сказала, що в такому разі я мушу йти жити в тайгу. Й що на Заході у подібних випадках чоловік пакує валізу, сідає в машину і їде геть. А жінці та дітям залишається будинок і друга машина. Таке тоді в нас було уявлення про рай на землі.

Того ж вечора я спакував рюкзак і на світанку, коли ще всі спали, вийшов навшпиньки з хати, щоб розпочати нове життя. Ще не споночило, а я вже поставив намет на горі над Дніпром і розвів багаття. Трохи нижче тік струмок, де я набрав воду на чай. Я дивився на річку, доки вона не розчинилася в темряві, і заснув під миготіння зірок.

Перше, що я зробив, як прокинувся, це спалив оксамитову шапочку з літерою «М». Адамові не треба ні римувати, ні мислити афоризмами, ні вибудовувати композицію. Він ні на що не претендує, ні з ким не змагається, не вимагає ні поваги, ні визнання. Він і так пуп землі. Він тут для того, щоб насолоджуватися життям.

Цю місцину я надібав ще в ті часи, коли студентом працював на сусідній горі в археологічній експедиції. Звідси видно, як могутня красуня-ріка розминає своє пружне тіло.

Трохи нижче за течією починається каліцтво. Люди не можуть витримати ні краси, ні шляхетності, тому вони заходилися нищити річку, поробили скрізь загати, позатоплювали острови й плеса, вирубали дерева і виселили всіх, хто раював на цих пагорбах. Там, де ще вчора були заможні села, сьогодні стояча вода доквашує порожні хати. З весни аж до перших холодів сюди з міста поодиноці та зграями перебираються жити вільні художники, шукачі істини й ті, хто не вписується у шаблони. Але мене ні до кого з них не тягнуло.

Я не мав ані грошей, ані чітких планів. Літо я міг би перебути в наметі. Якщо литиме дощ, можна заховатися в якійсь пустці. Деякі хати були ще цілком годящі. А діри можна заліпити глиною. Тут скрізь – фруктові дерева. Можна було б повиполювати бур'яни і встромити в землю якусь городину. В одній із хат я знайшов ікону, в іншій – пилу і почав прикидати, як би собі обладнати кабінет просто неба, але з навісом. Дах зробити з дошок, а цвяхи повитягати з парканів. Найближче «живе» село – кілометрів за десять звідси. Це дві години ходи, не дуже поспішаючи. Там є і лавка, і пристань. Поки навігація, можна влаштуватися туди матросом. На харчі вистачить. А на осінь і зиму попроситися до якоїсь бабусі. Буду їй рубати дрова і носити воду. Назад мені немає вороття.

З цією думкою я вмився у струмку, почистив зуби і повернувся до намету. Віднині тут буде моя оселя і мій штаб. Користуватися якимось із старих нужників я не наважився (їх першим ділом окупували павуки та змії-мідянки), але й загиджувати свій життєвий простір не збирався. Я вирішив викопати вигрібну яму, а тоді присипати її землею

після кожного користування. Тут, напевно, десь можна знайти лопату. Але поки що до чого, я знайшов ямку і присів над нею, а потім замість лопати скористався штахетною від паркану.

І тут я цілком випадково у себе на мошонці намацав кліща. Спершу я був прийняв його за пухирець, а тоді роздивився, що то стирчать його ніжки. Я не мав пінцета, а копирсатися в такому місці голкою не хотів. Мені нічого не лишалося, як нашвидку згорнути намет і поспішити на пристань. Десять кілометрів я подолав за півтори години, але довго чекав на «ракету» і вдома опинився лише під вечір. Наша районна поліклініка була зачинена, тому я мусив їхати до центральної лікарні. Там у пункті «швидкої допомоги» кліща обробили ефіром і в непритомному стані витягли із мого дітородного органа. Я загорнув паразита в серветку і прямо на вулиці піддав страті вогнем.

Весь наступний тиждень лив дощ. Перше ніж повертатися на гору, я мусив дочекатися, коли хоч трохи протряхне. Тоді почалися дзвінки щодо обміну квартири, візити потенційних обмінників і тяганина з переїздом. А там уже й осінь не забарилася. Їхати в холоди було безглуздом, тим більше, що навігацію тоді прикрили чомусь дуже рано.

Але не можна сказати, що то була марна поїздка. Я повернувся із задумом пригодницького роману. Дія там відбувається у період тягучого безчасся. Головний герой, муж із передовими, як на той час, поглядами зазнає гонінь не лише від феодалів, а й від власної дружини, дочки впливового обскуранта. Герой усе кидає, йде в дикі гори і стає просвітленим відлюдьком. Йому не треба дбати про побут, бо

він живе в сухій печері, харчується ягодами, і селяни, які живуть на долині і вважають його юродивим, вряди-годиносять йому харчі. А він за це годує їх байками. І от якось на одній із прогулянок йому відкривається таємниця часу. По-перше, ця субстанція існує тільки у злуці з простором. По-друге, насправді не існує розподілу на минуле, теперішнє й майбутнє. Є лише вічне тепер, де все відбувається водночас. По-третє, є і минуле, й майбутнє, але лише як частина теперішнього. Ми не просто туди щодня зазираємо, ми весь час живемо там! Бо без цього життя було б нудним, пласким, прісним і непридатним для існування. По-четверте, існує ще й така річ, як «ніколи», але туди краще не потикатися. Тому до певного часу воно маскується під «завжди».

Насотаний цим знанням герой спочатку пишається собою, а тоді поринає у сумніви. Не дарма ж кажуть, що гординя – мати гризот.

Ти що, рве вона на шматки його бідну голову, розумніший за всіх?! Нащо тобі таке знання?! Яка з нього користь? Це ж не просто брехня чи наклеп! Це – фальсифікація історії!

Нарешті герой спокушається і вирішує повернутися в місто, щоб на своїх близьких та знайомих перевірити цю теорію. Але час, виявляється, в різних місцях пливе по-різному. Мандруючи горами, він ніби виривався з нього, тому і постарів менше, ніж ті, котрі борсалися в мулі історичних подій. Тож більшість його друзів на той час або лежали в сирій землі, або зробилися немічними стариганами, і йому від них не було ніякого пуття. Коли він звертався до них, то ті, котрі міцніші, дивилися на нього баранами, а інші від його

дотику розсипалися. Тому герой навіть не мав кому розповісти про своє відкриття. Його дружина перебралася жити на інший кінець світу, а син...

Максимчик

Що людина може контролювати у цьому житті? Нічого! Ми ні над собою не маємо влади, ні тим більше над своїми дітьми. Коли вони народжуються, ми думаємо: варто нам бути гарними батьками – і діти будуть поважати і слухатися нас...

Максимчику не було й дев'яти років, коли він оголосив: хочу бути водієм метро. Спершу це був автобус, тоді трамвай, бажано швидкісний, а далі він перемкнувся на метро, бо там водій бачить і тунель, і відкритий простір, і навіть міст, під яким тече річка.

Одного вечора ми з ним проїхалися обома лініями. Я йому пояснив кожну назву і розповів, коли побудували перші п'ять станцій.

Він каже:

– Я знаю!

– Молодець, – кажу.

– А тепер, – він каже, – я хочу сам.

– Що – сам?

– Подорожувати. Мені лишилося дослідити кілька станцій.

– Але ж ми з тобою вже...

– Так, але то була не подорож, а екскурсія.

Ми тоді саме переходили з однієї лінії на іншу.

– Зараз, – кажу йому, – година пік. Подивися, який тут натовп. Знаєш, що буває в таких випадках? Щось обов'язково десь обламається, а ескалатори продовжуватимуть затягати людей під землю. Людям не буде де рухатися. Через тиск і паніку ті, котрі слабші, попадають на землю, і їх затопчуть на смерть. Серед тих, хто зможе встояти на ногах, гору візьме кримінал, який знущатиметься із покірної маси. І це – не вигадка, це – закон природи! Тому дітям взагалі, а у годину пік і поготів, треба оминати метро.

– Але я хочу, – затався Максимчик, – дослідити ще кілька станцій!

– Не вигадуй! Нам ще треба встигнути повечеряти, а потім я тебе відвезу до мами.

– Ти ж обіцяв! Я заради цього прийшов до тебе!

– Тільки зі мною!

– Але чому? Поясни!

Я ще раз описав йому жахи тісниви та давки. Це його не переконало, і він почав вириватися від мене.

– Мама б мені дозволила! Не те що ти...

– Твоя мама...

І тут він почав ридати. Люди на мить зупинилися, щоб зрозуміти ситуацію, дехто одразу ж відходив, а кілька чоловіків підступили впритул і вже готувалися визволяти хлопчика від маніяка.

– Добре, – сказав я і відпустив Максимову руку, – роби що хочеш.

Він кинувся обнімати мене, й тільки тоді небайдужі громадяни подалися геть у своїх справах.

На прощання він махнув мені рукою і застрибнув на ескалатор.

Весь шлях від метро до своєї кімнати у комуналці (це все, що я зміг для себе виміняти) я чомусь біг. Перехожі чули здаля моє важке дихання і сахалися на дорогу. Я видряпався на свій п'ятий поверх і впав на ліжко, бо ноги звело судомою. Наступні пару годин я стояв, припавши лобом до вікна, хоча мені звідти не було видно вулицю, тільки куполи церков, які світилися у мряці. Голова, не чекаючи наказу, підраховувала вік мого сина.

Вісім років, дев'ять місяців і одинадцять днів.

Вісім років, дев'ять місяців і одинадцять днів.

Вісім років, дев'ять місяців і одинадцять днів.

Із цього кола мене вирвав голос сусідки, яка солодково допитувала когось у коридорі.

– Всі станції? О-го-го!.. Сам? У таку темінь? Ой-йой-йой!.. І татко відпустив тебе самого? Гай-гай!.. Який сміливий татко!.. І хто ж його навчив отак дбати про дітей?

Максимчик розчухнув двері моєї кімнати, і сусідка зло-радно впорснула туди своє пророцтво: «От йому жінки за це зроблять!».

Наталка, Інесс, Ані

Під кінець того року я влаштувався перекладачем при французькій компанії, яка будувала в одному з райцентрів картонажну фабрику. Це мало бути сучасне підприємство,

яке б виробляло ящики, коробки та туалетний папір. Окрім французів, там працювали два італійці, американець із польським прізвиськом і югослав. Їхнім керівником був бородатий Жан-П'єр. Він тут був із дружиною Інесс. Вони щойно одружилися, і вона вирішила взяти річну відпустку, щоб дослідити незнану країну. Вона – парижанка, приблизно мого віку, працювала в художній галереї, писала буклети та рекламу до різних виставок. Будні, як правило, наша група проводила в райцентрі, а на вихідні поверталася в місто. І там, і тут для них знімали номери у найкращих готелях.

Другою перекладачкою була Наталка. Вона кілька місяців як закінчила той самий факультет, що і я. Попервах наші розмови точилися довкола спільних викладачів і французьких шансоньє. Наталка була фанатом французької поезії й часто когось цитувала. Як «тягучі плачі осінніх скрипок» Верлена, так і сучаснішу меланхолію. Вона жила з батьками і, коли ми були в райцентрі, щовечора ходила на пошту дзвонити їм і звітувати про те, як минув трудовий день.

Колись я привів її до себе, щоб показати свою колекцію французької поезії. Все тоді обмежилось поцілунком у щічку, як це заведено у Франції. Наталка чекала на «справжнє кохання» і питала мене, як до цього ставляться чоловіки. Я їй сказав, що мені важко узагальнювати. Окрім того, у різному віці це відбувається по-різному. Підліткова закоханість не схожа на те, що відчувають тридцятирічні. І на них за це не можна ображатися. Це – біологія.

Вона також питала, чи вірю я, ніби кожен із нас має свою «половинку». На це я сказав, що не готовий до другого шлюбу. Це зразу ж її заспокоїло, і вона при кожній зустрічі

розповідала мені про свого уявного обранця. Я її хвалив за смак. Але знай, обіцяв я їй, якщо тобі потрібні поради або практичні навички (бо яка ж любов без цього?!), то я – завжди напоготові.

Вона вдячно терлася об мене щічкою. Але, попереджала вона тоном першої вчительки, існують речі, які *можна* робити вряди-годи, а які – ніколи.

– Наприклад?

– Я знаю, – казала вона, – що у вас, мужиків, на умі...

– Що?

Але я так і не почув тоді відповіді. Мабуть, то була якась її потаємна мрія.

Єдиною принадою райцентру, в якому французи будували фабрику, було медичне училище, де місцеві дівчата вчилися на медсестер (ми їх називали «нянечками»). Французи щовечора запрошували їх до ресторану, а тоді – у свої номери, де, перш ніж затягати у койку, примушували довго митися під душем. Розплачувалися вони сувенірами, найкоштовнішими з яких були колготки.

Я не знаю, яким був родинний статус інженерів, але вони вже через місяць мали своїх фавориток, між якими встановилися складні і часто бурхливі стосунки. Особливо коли робітниці плодоовочевого комбінату почали складати конкуренцію нянечкам.

Жан-П'єр та Інесс не брали участі в цій дружбі народів. Інколи ми з Наталкою сиділи з ними в ресторані. Я намагався справити на Інесс враження своїм знанням французького живопису (від Мане через Моне аж до Далі, хоч він і не був французом), а Наталка чавила свого Верлена.

Вони сприймали нас як пару і не скупилися на компліменти. Одного вечора вони запросили нас до свого номера на коньяк. Жан-П'єр запропонував усім косячок. Наталка відмовилася, але коли ми почали реготати з кожної дурниці, і собі двічі затяглася. Тієї ж миті на неї замість кашлю напала гикавка. Це ще більше розвеселило всіх. Наталка перепросилася й побігла до вбиральні. Жан-П'єр і дружина презирнулися, вона кивнула йому, взяла мене за руку і повила на вихід. Я не опирався.

Всю ту ніч я протягнув «на одному прапорці». А Інесс кілька разів будила весь готель своїми переможними зойками. Як мені це вдалося? Від-сто-ро-не-ність. Усе, що треба, я робив на автопілоті, не вмикаючи емоцій. Немов я не розпашілий ветеран бойових дій, а застібнутий на всі гудики міжнародний спостерігач в окулярах. І що дивно: ця тактика спрацьовувала до самого кінця будівництва картонажної фабрики.

(До речі, як мені розповіла Інесс, тієї ночі Наталка, вийшовши з ванної, вмить оцінила ситуацію й кинулася на Жан-П'єра досліджувати чоловічу анатомію. А тоді вже, перевіривши, як це у них відбувається, дочекалася другої хвили і за зразком, який вона побачила у французькому фільмі про чоловіка й жінку, позбулася тягаря. Втім, урочисте відкриття фабрики відбулося без неї. За кілька тижнів Жан-П'єр перемкнувся на нянечку, у Наталки стався нервовий зрив, і вона зі скандалом звільнилася.)

І тоді я замислився: чому я ніяк не можу здобути визнання? Чи не тому, що тут – царство емоцій? А секрет успіху, як ми бачимо, – у відстороненості. Не дарма ж їхня

раціональна культура завжди домінує над нашою, яка аж булькає від почуттів. А що, як моє місце – там? Хоч я і народився тут, але насправді я є продуктом їхньої культури. Я знаю про неї більше, ніж вони! Я завжди до них тягнувся. Коли ж, як не зараз, виправляти цю біологічну несправедливість? Тим більше, що Інесс і Жан-П'єр уже визріли розлучатися.

За день до їхнього вильоту я так і сказав їй: без тебе мені – не життя (ми тоді якраз після відсторонення валялися в моєму ліжку). Вона запалила сигарету і довго мовчала. Осіннє сонце з кутка кімнати переповзло на її маленькі груди, які то здіймалися від кожної зтяжки, то знову западали.

Комунальна сусідка унюхала закордонний тютюн і з усієї дури заходила тарабанити в стіну.

Я збирався зробити те саме, але натомість обома руками схопив Інесс за гострі плечі і змолвився: візьми мене з собою!

– Як ти собі це уявляєш?

– Не знаю.

– Що ти пропонуєш?

– Руку і серце.

Сусідка підійшла до моїх дверей і тричі грюкнула в них залізним костюром.

– Мій онук, – завела вона свою пісню, – міліціонер! От я зара йому задзвоню, будеш знати тоді, як водити сюди свою шльондру!

– Чому б і ні? – сказала Інесс і вдавила сигарету в попільничку.

На телефонні дзвінки до Парижа я витрачав тоді всю свою зарплату. Через кілька місяців Інесс одержала свідоцтво про розлучення, приїхала сюди як туристка, і ми з нею, нікому нічого не оголошуючи, розписалися у найближчому ЗАГСі. Весільну ніч ми провели в її готельному номері, а вранці я відвіз її в аеропорт.

Медовий місяць ми вирішили перенести на той час, коли я опинюся у благодатній Франції. Але процес отримання дозволу на виїзд зайняв більше року розпачу і тяганини. Деталі тортур – заповнення безглузких папірців, характеристики з місця роботи, довідки з полікліники, нотаріально завірених копії кожного кроку мого попереднього життя, виписки із судових документів і трудової книжки, мої бурхливі заяви про права людини та Хартію ООН – вже стерлися з пам'яті. Але вимоги першої дружини виплатити аліменти на кілька років наперед і батьківські прокльони й досі стирчать звідти.

Коли я нарешті сідав у літак, замість теплого щему в мені калаталася крижана думка про те, що така держава не має права на існування.

З аеропорту я діставався сам, на таксі. В Інесс того вечора були гості – кілька пар, її перший (Жан-П'єр був другим) чоловік і її нова подружка Ані, пончик із короткою хлопчачою зачіскою.

У першу ніч я не те щоб осоромився, але від перебору вражень утратив контроль над процесом, швидко вибухнув, а тоді всю ніч не міг ані заснути, ані постояти за себе.

Вранці вона мені видала місячний проїзний на всі види громадського транспорту, мапу Парижа для туристів

і пояснила, коли і які музеї можна відвідувати безкоштовно. Вона щойно влаштувалася на нову роботу, тому могла присвятити мені лише вихідні. Я не ображався. Ніяких жалів, це було моє рішення, відтепер мушу покладатися тільки на себе. Я не один такий. Половина їхніх митців походять із інших країн. Якщо й стверджуватися, то тільки в Парижі, якщо і йти в наступ, то зненацька. Я ще вдома розробив план дій.

Увесь перший тиждень я спав по три-чотири години на добу. Адреналін спозаранку гнав мене на прощу до святих місць. Я тремтів і пітнів від того, що можу ходити тим самим пагорбом, що й мої вчителі-художники, сидіти в тих самих кав'ярнях, що й ті письменники, чії ідеї та ритми сформували мене, припадати очима до шедеврів, відомих мені лише з тъмняних репродукцій, блукати вулицями, від самих назв яких мене брала млість, дихати тим самим повітрям... Та що тут казати!

Грошей, які мені видавала законна дружина, вистачало лише на каву та найдешевше вино. Тому треба було негайно запускати в хід мій план.

Згідно з ним, я мав поставити все не на літературу, а на візуальне мистецтво. Бо, по-перше, якби я прихопив свої рукописи, то їх би не лише конфіскували на митниці, але й знайшли б за це якусь статтю. А по-друге, навіть якби мене і не шмонали, то чи вдалося б мені знайти тут видавця? Сумніваюся. Для цього, як мінімум, потрібен гарний перекладач. Та й емігрантські журнали заполітизовані, а те, що я пишу, – це ж чисте мистецтво. Крім того, там, мабуть, усі – подвійні, а то й потрійні агенти. А у мене

вдома лишилися син і батьки. Існує й інший хід – перейти на французьку. Але поки я знайду свій стиль... От якби я тут опинився років на двадцять раніше... А так про що мені писати? Про бідкання іммігранта? Та скільки можна!

Лишається живопис, точніше синтез живопису і фотографії. Я взяв із собою найкращу зі своїх робіт – чорно-біле фото каналізаційного люка. А це вже – готова концепція: чавунне коло як мандала, космічна діаграма, вона ж модель світу. З естетичного погляду це є логічним продовженням абстрактного експресіонізму. Замість зроблених пензлем мазків – ніби довільна комбінація того, що причепилося до люка, а саме: цигаркові недопалки, шматок обгортки від цукерки (можна роздивитися деякі літери), бруд із відбитком черевика, пісок і щось схоже на розчавлену комаху. Кожна деталь тут є символом різноманіття і єдності усього сущого: мінералів, рослин, тварин і гуманоїдів. Ідеальна композиція. Наочний доказ руху єдиного у бік єдиного. І водночас – ледь прихований чорний гумор. Бо що під тим? Каналізація! Річки непотребу і нечистот. Отже, маємо, з одного боку, неретушований, непідробний, нерукотворний документ не лише епохи, але й вічності. А елемент рукотворності полягає в тому, що я в кількох місцях таки підретушував і розфарбував це фото, як робили колись провінційні фотографи-портретисти. І це теж частина художнього задуму і засадничий елемент стилю, який я назвав космогіперретореалізмом. Я, скажу я їм, мав десь із пів сотні подібних робіт, але всі вони були конфісковані таємною поліцією під час облави на незалежну приватну виставку місцевого авангарду. Трагедія? Так! Але якщо ви

виділите мені якісний фотоапарат, то я вам за місяць нараблю стільки творів, що їх стане не на одну, а на кілька моїх персональних виставок.

Цю історію, за моїм планом, Інесс мала донести до власника галереї, в якій вона працювала до того, як ми познайомилися.

Того дня я мав її зустріти в кав'ярні неподалік від галереї. Розмова із власником тривала, може, хвилин десять, я ледве встиг замовити каву. З того, як Інесс віддала мені фотографію, я зрозумів, що діла не буде.

– Ну?

– Ні.

– Чому?

– Він не пояснював.

– Але ж так не можна!

– Чому ні? Він – власник.

– А він хоч дивився на мою роботу?

– Так.

– І що він сказав? Він хоч про щось питав?

– Так.

– Що?

– Він запитав, чи ти гей. Я сказала: ні. Тоді – чи ти єврей. Ні. Після цього він повернув фото. І це все.

– Але ж ти могла сказати: не знаю.

– То, виходить, ти гей? У мене була така підозра...

– Ні! Я не про це, я про єврея!

– Ти єврей? Але ж ти не...

– Ні! Чому ти йому не сказала, що прадід моєї мами був різником у синагозі?

– Це правда?

– Ні! Але йому нема як перевірити це! Ти також могла б йому сказати, що я ще й кінорежисер. Хай би він знайшов мені хоч якусь роботу. У нього не може не бути зв'язків.

– Наступного разу брешти сам, – сказала Інесс і пішла геть.

Коли я вже поночі повернувся до її квартири (де ще мені було йти?), на мене в ліжку чекала її подруга Ані. Цей акт милосердя з боку моєї дружини був тріумфом відстороненості. Ані робила все вправно й ощадно, від себе і з огидою. Щоправда, вже під кінець вона не змогла стримати емоцій. Але я не певен, що то було – вихлюп пристрасті чи ледве стримане бажання покалічити мої життєво важливі органи. Точніше, один із них. І я не маю на увазі серце чи печінку.

Наступного ранку я пішов до кав'ярні, в якій колись кубісти бухали з постімпресіоністами, й пошматував свою фотографію. Щоб знали! Але яке запахло... Ми ж тягнулися до них. А виходить, весь цей Боем-сюр-Мерд і Же-м'анфу-де-Парі – обманка, фасад, за яким усе не так, як у нас. Де не плюнь – скрізь чиясь власність. Тут ступи, а отам – ні. А в нас – ходи де хочеш, розводь багаття, став намет і справляй усі свої потреби. Все нічیه – значить, усе моє. А немає грошей – їзди «зайцем» у транспорті. Тут же ж усе – за правилами, раз і назавжди розкласифіковане, й на всі випадки життя є якийсь закон. Я не кажу, що це погано, але у це треба народитися або тут сформуватися. Чи не запізно мені в це вrostати? Та й скільки ще я можу бути на утриманні в Інесс?

Відповідь не забарилася. Якось я повернувся додому – не надвечір, як завжди, а набагато раніше, – і застав Інесс і Ані в ліжку. Замість заховатися під ковдру або хоча б трохи знітитися, вони захихотіли. Від мого ступору на них напав повний сказ. Вони реготали, тикали в мене пальцями, дригали ногами, а тоді почали скидати з мене одяг і затягати у ліжку. Я сказав: гаразд, але дайте я спершу піду поблюю. Тільки це їх і охолодило.

А потім ми цивілізовано сиділи за столом і пили щось міцне. Я в основному мовчав, а вони щебетали про те, що життя – це експеримент, про те, як добре їм разом і які вони щасливі.

– Це, – підсумувала Інесс, – моє життя. А про своє ти мусиш подбати сам.

Десь я вже це чув...

Того ж вечора вони надиктували мені текст заяви про розлучення. Коханки скинулися мені на квиток, і вже наступного дня я летів додому.

Хто може збагнути жінок? Ну не я. Я їй міг би робити те саме, тільки природніше, без прибамбасів та іграшок. Ні, їй цього замало. Я не можу навіть ображатися на неї. Те, що вона каже, як вона жестикулює, мовчить, мені насправді ніде класти. Наших красунь я так-сяк можу зчитувати, а ця для мене – закрита книжка з бібліотеки іноземної літератури. Чужа чужина. Але принаймні я її вчасно повернув.

У літаку (а то була французька авіакомпанія) частували вином. Я вициганив на сувеніри ще дві маленькі пляшки, але там же їх і спожив. А як вони хотіли?

Марго

Королева Марго. Рита. Маргарита. Єдина дочка академіка точних наук. За освітою вона – художник-монументаліст, за покликанням – жриця кохання. Пишні груди, натхненні очі, чорні, аж сині, кучері, яскрава, відкрита вдача. Вона мала здатність запалюватися від духовних книжок, які ми з нею читали вголос.

Беремо, для прикладу, «Дгаммападу» – і в її майстерні досліджуємо позицію метелика.

Зазираємо в середньовічних містиків – переходимо до пози бублика.

Розгортаємо Кришнамурті і бачимо, що до нього надається поза корови, яка п'є святу воду з річки Брахмапутри.

Занурюємося в блаженного Августина – і робимо це по-місіонерськи.

Якщо ж діло доходить до К'єркегора, перемикаємося на церковну слов'янщину, сірич валетом, «сугубо устами своя», до повної нестями.

Принаймні так було попервах. Але вже через місяць моторність і шал змінилися на нудьгу і пригніченість. Я це пояснюю нашим харчуванням. Калорії ми брали з цукру, а цукор – з алкоголю. Марго покинула монументальність і доїла свого безвідмовного батька. Якщо раніше вона вважала, що духовність і тілесність – це щось цільно-нероздільне, то тепер питала мене щодня, навіщо ми разом. На що я їй казав: заради близькості. Що може бути краще за цей бенкет життя?

А тоді вона раптом почала вживати слово «блуд». Мовляв, це – не близькість, а блуд. Блуд – це гріх. А гріх – це стрибок у небуття. Потім вона заходила знову малювати і вигнала мене з майстерні.

Важко сказати, скільки минуло часу (я тоді припинив стежити за цим), коли я зустрів її у підземному переході. Вона сильно схудла й була вся у чорному. З-під хустки вибивалася сивина. Вона мене не впізнала. На моє питання, як вона і де тепер, Марго сказала, що прийняла обряд хрещення і змінила ім'я. Вона тепер живе при монастирі й пише ікони.

– Які саме?

– Марії Єгипетської.

Я не став її питати, яке ім'я вона обрала.

– Хочеш, – раптом спитала вона, – піти зі мною?

– В майстерню?

– Ні, в церкву.

– Я ще не визрів.

Ми трохи постояли мовчки.

– Ти завжди, – сказала вона на прощання, – був фауною, а тепер і зовсім перетворився на флору.

– Хто тобі сказав, – крикнув я їй у спину, – що ти звільнилася?

Але вона вже піднялася нагору сходами. Їй це добре. Не годиться засмучувати неофіта.

Принаймні, сказав я собі, вона вирвалася.

Хтось іще раз постукав у двері.

Толян, іди геть! Мене немає вдома.

Поїзд

Осінь мряка розтяглася на кілька років. Я десь ходив, щось робив, справляв потреби і навіть ворушив думками. Але туди, де я забрів, не добивало світло. Землі під собою я не відчував і мусив рухатися навропацьки, оминаючи тіні людей і загрозливі обриси речей. Зате, казав я собі, ніхто мені нічим не зобов'язаний, і я нікому нічого не винен.

Зміни, які штормовими хвилями билися об незнищення населення, не могли мене діткнути. Зникли якісь харчі – зате лишилася горілка. Зазіхнули на горілку – я перемкнувся на самогон. Завжди є добрі люди, які не дадуть померти від спраги. Комусь місяцями не платили грошей – я роками жив без зарплати і не нарікав. А коли все перейшло на натуральний обмін – шабашив на дачах за картоплю і самогон, копав городи та підробляв вантажником на базарах. А тоді ще продавав в електричках газети і раз на три ночі працював охоронцем у зоопарку, при теплиці. На базарі завжди було що прихопити.

Прихід нових часів я помітив не одразу, а із запізненням. Моя чорнорота сусідка не дожила до капіталізму. В кімнаті, яку вона займала, оселилися її родичі, молода пара з сусідньої області. Телефон, один на всю квартиру, стояв у коридорі, і колись ця нова сусідка збудила мене, бо на всю горлянку пояснювала своїй знайомій, за кого тій треба голосувати.

Я ледве продер очі. Сьома ранку!

– Я знаю, що там їх багато! – кричала жінка. – Голосуй за кого хочеш... Я буду за Поїзда... Ні! Не шутю. Це така

хвामілія... Звідки я знаю?! Мабуть, так у паспорті написано... Він молодий, симпатичний... При чому тут... Та не мороч мені яйця!.. Роби що хочеш... А я тобі кажу: за Поїзда!

Мабуть, не існує такої речі, абстракції та лайки, з якої б ми не зробили прізвища. Звідки цей Поїзд? І де він відсиджувався, що ми про нього не чули? Що його подвигло лізти в політику, розштовхувати тих, хто має нормальні прізвища, зв'язки й посади? Невже він думає, що зможе виїхати на своїй зухвалості? Чому ніхто не питає, де він узяв гроші на цю розвагу? І куди він нас завезе, коли прийде до влади?

Тоді ж люди трохи що – почали виходити на площі, розмахувати прапорами і вимагати чогось. І вряди-годи вони свого домагалися. Тоді минав якийсь час, і вони знову нарікали на те, що нічого не змінилося. Але чи могло щось бути інакше? Люди ж лишилися ті самі! Хіба що деякі з них помінялися місцями. Насправді вони хотіли, щоб хтось прийшов і оновив декорації. І щоби при цьому їм було приємно й затишно. Але так не буває.

Коли почали продавати квартири, до мене прийшов міліціонер – той, яким колись погрожувала моя сусідка. Він сказав, що хоче купити у мене цю кімнату, і запевняв, що за ці гроші я зможу купити розкішну однокімнатну квартиру десь на масиві. Я сказав, що мені треба подумати.

– Що тут думати, – сказав мент, але так і не назвав свою ціну.

В цій комуналці було чотири кімнати. Подружжя з вічно зашмарканим хлопчиком, здається, емігрувало. Що вони зробили зі своєю кімнатою – не знаю, але там тоді ніхто не жив. А четвертий пожилець – усі його звали «професором»

за окуляри і лупу – десь подівся. Кажали, що він помер. На той час, коли в нього об'явилася якась далека рідня, вона вже не змогла нічого відсудити. Міліціонер знав, де і кого треба підмаслити.

Коли він знову постукав у мої двері й назвав суму, я спокусився. Окрема квартира, на околиці, через дорогу від ставка, за п'ять хвилин від гаю... Де ж, як не там, починати нове життя! Я повернувся до всіх своїх незавершених справ, складу список і буду поволі викреслювати те, що з мрій перейшло у діяння. Можу навіть замовити студію звукозапису й видати компакт-диск, навіть два: перший – переспіви знамих шансоньє, а другий – власні юнацькі балади.

Одного вечора мент привів покупця і двох дебелих свідків. Покупець вивалив на стіл пачки здевальвованих грошей і примусив мене перерахувати кожну з них. Потім я при свідках підписав кожен документ, а тоді ще й папірець, у якому пообіцяв до кінця тижня виместися звідси.

Я провів гостей і запакував цей скарб у рюкзак. У мене не було банківського рахунку, і залишати у себе таку суму я не хотів, тому вирішив завезти гроші до батьків. Вийшовши з будинку, я помітив на протилежному боці вулиці покупця і обох свідків. Вони теж побачили мене, урвали розмову й кинули собі під ноги недопалки. Я перетнув скверик і озирнувся. Вони були у мене на хвості. Я поспішив на тролейбус. Вони примусили водія вже на ходу відчинити їм двері. На кожному з них були джинси, кросівки, куці куртки та плетені шапки, які вони понасовували на очі. Кілька зупинок вони трималися осторононь. Але коли

я в останню мить вискочив із тролейбуса і застрибнув у метро, вони зробили те саме. На пероні було багато людей, тому вони мене не чіпали, але сіли в той самий вагон і підійшли впритул. Проїхавши кілька зупинок, я дочекався, коли двері почали зачинятися, розіпхав купку підлітків, рвонув на вихід і, не озираючися, побіг на ескалатор. Із підземелля я вискочив на привокзальну площу. З незвички серце, немов дурна курка, билося об ребра. Поки я сякався і відсапувався, мені на спину навалився покупець, який виявився найпрудкішим із бандитів. Я відштовхнув його і побіг на приміський вокзал, на той перон, із якого саме відходила електричка. Але я не встиг. Мугирі наздогнали мене, коли я дерся сходами у поїзд, що стояв на порослій бур'янами колії. Перший удар був у потилицю чимось важким. Я одразу ж вирубився, тому й не пам'ятаю, хто і чим мене далі бив. Мабуть, їм не було команди вбивати мене, лише забрати рюкзак із грішми.

До тьми я прийшов у лікарні, де і провів тиждень зі струсом мозку. Кімнату в комуналці я втратив, бо не зміг представити свідків пограбування. Єдине, що мені дозволили, це перенести на кілька днів дату виїзду. Мама видраїла все моє житло, хоча я й благав її не робити цього.

– Це все, – казав я батькам, – підстроїв той мент!

Вони казали, що це не має значення. Їм було соромно за сина-невдаху. Але в них не було іншого виходу, як узяти мене до себе. Я пообіцяв їм, що більше не питиму, і не збрехав. А той мент відкрив у комуналці елітний салон інтимного масажу. Про це було в телевізорі. Я впізнав свою кімнату.

Максим

Батько зі мною майже не розмовляв. Зате я пишався своїм сином. На той час він закінчив університет, а Майя знову одружилася. Її чоловік працював десь по лінії міжнародного туризму. Він узяв Максима під своє крило, а через пару років допоміг йому спільно з канадським партнером заснувати власну міжнародну компанію. Максим об'їздив пів світу, побував на всіх континентах, окрім Антарктиди, але казав, що йому наймиліше вдома, на березі тихої річки, до якої підступає сосновий ліс.

Я попросив його допомогти мені перевезти меблі – ліжко, письмовий стіл, крісло, полиці – й книжки. Лампу, килимки та інший дріб'язок я ще до того викинув. Максим зі своїм другом Дімоном найняли вантажівку, і ми втрьох швидко затягли це добро на останній поверх батьківської хрущовки. Мама нагодувала вантажників. Я хотів виставити їм горілку, але батько наполіг, щоб, як він сказав, цієї зарази тут і на понюх не було. Я не сперечався.

Хлопці подякували мамі і подалися десь у своїх справах. Я до ночі розставляв книжки й обладнував свою кімнату. А десь під дванадцятку задзвонив Максим і сказав, що від нас вони з Дімоном поїхали до того на квартиру. Дімон жив із батьками, але ті були на дачі. Батько Дімона мав гарну колекцію призових віскі. Хлопці приклалися спершу до вже розкоркованої пляшки, а тоді розпочали ще одну. Батько також тримав удома кубинські сигари, хоча сам і не палив. Дімон із Максимом вийшли на балкон продегукувати

«монте крісто» та «ромео і джульєту» (так за традицією називалися ті сигари). Потім Дімон сказав: а слабо помочитися з балкона? Максим сказав: слабо. Дімон за це обізвав його сдикуном, видерся на стілець і, коли розстібав матню, захитався, перечепився об перила, вивалився і розбився на смерть.

Я помчав туди, Максим викликав «швидку», і ми сповістили Дімонових батьків. Ті перш за все заявили в міліцію, що я – алкаш і збоченець, споїв їхнього хлопчика й виштовхнув його з балкона. На той час я вже місяць як не брав спиртного в рот, і експертиза засвідчила це. Я також зміг довести, що під час цієї пригоди перебував на іншому кінці міста. Тоді вони звинуватили Максима. І хоча у них не було жодного доказу, батько Дімона мав знайомих в органах. Він так і сказав нам, що не заспокоїться, доки не упече Максима за ґрати. Тому Максим, не чекаючи виклику, вже через день полетів до Канади.

Кілька місяців я нічого не чув від нього. Коли я дзвонив Майї, вона казала, що не знає, де він. Мабуть, боялася, що її прослуховують. Коли ж я просив її десь зустрітися, вона казала, що зайнята, а тоді й зовсім припинила відповідати на мої дзвінки. Її чоловік також не йшов на контакт. Але я продовжував час від часу смикати його. Через рік він сказав, що розлучився з Майєю і що він не знає, де вона тепер. І відтоді, згадуючи про Максима, я немов роз'ятрював глибоку рану.

Аж ось якось мені задзвонив Максимів шкільний товариш і попросив зустрітися десь у місті. Там він мені сказав, що Максим просив передати, що з ним усе гаразд. Він живе в Канаді, працює і має подругу. Він не може дати мені ні

свої адреси, ні телефону, бо не певен, що батько Дімона закрив цю справу. Вони можуть прослуховувати телефони і стежити за моєю поштою. От коли все уляжеться, тоді Максим сам сконтактується зі мною, можливо, навіть приїде. Але не раніше того.

Я взяв телефон цього однокласника і з того часу вряди-годи зустрічаюся з ним (він не хоче нічого казати по телефону). За ці роки я дізнався, що Максим скучає за мною, що Майя – в Італії, у неї там є сердечний друг, який доводиться далеким родичем Челентано або Паваротті (мій інформатор забув, кому саме з них). Вона працює гідом у Колізеї, розповідає там російськомовним туристам про давній Рим.

А місяць тому однокласник викликав мене під поштамт і, озираючися, сказав пошепки, що в мого сина народилася дівчинка.

Мій крик так налякав перехожих, що вони заблокували вихід із поштамту. Нас швидко оточила юрба.

– Це він так, – пояснив їм Максимів приятель, – радіє. У нього народився син!

Але люди розійшлися, лише коли я великими пальцями обох рук підтвердив цю новину. Якось бабуся навіть пригорнулася до мене й окропила мою куртку благодатною сльозою.

Івахненко

Як на людину місцеву, то цей Івахненко був унікалом. Він був років на п'ятнадцять молодший за мене. Надзвичайно

діловий, здібний, меткий і при цьому ідеаліст. Тоді міжнародні компанії саме посунули до нас освоювати нову територію. Івахненко одержав посаду адміністратора у благодійному фонді, який роздавав стипендії та гранти на різні освітні, наукові й культурні проекти. Цей фонд також виділяв гроші для перспективних молодих діячів, відправляв тих за кордон на конференції чи навчання. Івахненко уважно вивчав їхні заявки та пропозиції і вирішував, хто з претендентів заслуговує на підтримку. Він працював без вихідних, сумлінно й ефективно, тому фонд одразу ж зажив слави установи престижної та непідкупної. Більше того, фонд був ніби провісником нових часів. Першим натяком на те, що відтепер у нас усе буде інакше, не гірше, ніж у людей.

Івахненко був стратегом. Він вірив у свою спроможність змінити клімат якщо й не в усій країні, то принаймні у своїй галузі, де стільки розумних і впливових людей. Кожен із них, своєю чергою, буде ділитися з іншими знанням й навичками, які тут здобуде, адже такі речі неможливо закопати чи покласти в банк.

Він вважав себе селекціонером.

Моє завдання, казав він мені, не починати все з нуля, а вибрати таких людей, які здатні до творчості. Щоб вони не спрямовували всі свої сили на подолання опору, розпач та саморуйнування (як це було з моїми батьками), а просто робили свою справу.

Коли я шукав роботу, він поговорив зі мною пів години і того ж дня взяв мене до себе помічником. Я вичитував і обробляв половину всіх заявок, а потім ми з ним детально

обговорювали кожну кандидатуру. Мені ще ніколи так легко не працювалося. Але я не сумнівався, що ця лафа колись урветься, і не з чиєїсь злої волі, а за законами фізики. З тієї ж причини, чому на землі немає раю.

І от ті, кого він завертав, почали на нього скаржитися. Івахненко звинувачували в кумівстві і навіть хабарництві. Ніхто не наводив жодних доказів, але ідея була така: не-вже ви думаєте, що він роздає гроші за просто так? І це був убивчий аргумент.

Директор фонду завжди ставав на захист Івахненка, але коли він пішов працювати у міністерство, його наступник запровадив радикальні зміни. Віднині все вирішував не адміністратор, а надзінна рада, яка складалася зі старих кадрів, що стояли на сторожі науки, освіти та культури. Ця рада на добровільних засадах збиралася раз на місяць, щоб затвердити кандидатури, які для них уже були відібрані заступницею директора (на цю щойно створену посаду новий директор оформив дочку свого друга, це дало йому змогу скоротити як адміністратора, так і мене).

Якби Івахненко належав до мого покоління, то він би спився і жінка покинула б його. Він не мав би грошей на метро й одного разу спробував би перелізти через турнікет, перечепився б об гострий кут, заблокував прохід і помер під ногами неосудних пасажирів. Але через те, що це були нові часи, Івахненко (який не одружувався, не пив, а тільки інколи, за компанію, покурював травку) пішов працювати на якогось олігарха і, як мені казали, на цей час уже заснував кілька компаній і прикупив нерухомість у Португалії.

Але, як на мене, з метафізичного погляду основною причиною його звільнення була зайва літера посередині його прізвища. Вона їм усім була немов кістка в горлі. Перехід у категорію хижаків був, мабуть, єдиним розумним ходом для таких, як він. Нині не час для ідеалістів.

А я собі сказав: ну який із мене адміністратор? Я радше освітянин. Мені треба туди і до тих, хто прагне знання.

Рудик

Рудик колись був моїм однокласником. Класичний хорошист. Еталон тьмяної пересічності. На свою біду, я завжди його висміював. А тепер виявилось, що він дослужився до декана, і коли я прийшов шукати роботу викладача з погодинною оплатою (їм такі завжди потрібні), Рудик вирішив, що настав його час позбиткуватися із колишнього альфа-самця.

Він звертався до мене на «ви».

– Скажіть мені, будьте ласкаві, адептом якої методичної філософії ви себе вважаєте? Які комунікативні компетенції є для вас пріоритетними?

– Ті, які посередині. Щоб нікого не образити.

– Ти, – сказав на це він, – я бачу, все ще косиш під дурника...

– Ні, – кажу, – я був, є і завжди буду дурником.

Рудик чомусь сприйняв моє зізнання як особисту образу і налився кров'ю.

– Гаразд, – сказав я і поплескав його по плечу, – радий бачити тебе. Керівництво пишається тобою. Каліч їх і далі.

– Кого?

– Своїх студентів.

Але що я собі думав? Ця робота за тиждень висушить рештки того, що лишилося від моїх мізків. Мистецтво слова – ось те, що я відчуваю кожною своєю клітиною. Мені – туди.

Чих

Панові Чиху, директорові видавництва «Русалія», був негайно потрібен коректор (ніхто не хотів працювати на нього за такі гроші), тому він оформив мене за один день. Попервах я чесно повзав сторінками і намагався виструнчити стиль, загальну тональність та ритм писанини, якою мене завалив Чих. Але всі ці спроби кінчалися сварками. Директор сам був поетом, він полюбляв писати про милозвуччя нашої душі, про красу жіночого тіла, про ангелів-охоронців, і те, що він друкував, більш-менш вкладалося у цю тематику. Трохи посперечавшись, я швидко припинив ліпити з цього лайна кулю і відтоді лише виправляю літери та вставляю, де слід, коми.

Більшість із тих, кого видає Чих, – графомани. Їхні твори – це насправді розфарбовані картинки. Їхні речення переобтяжені банальностями, дієприслівниковими зворотами та ліричними відступами. Від найменшого дотику вони липнуть до рук, а від погляду кришаться.

Я вже працюю на Чиха п'ятнадцять років, але для них я завжди буду чужаком, навіть якщо й схочу тут прижитися. А я того не хочу. Тому все, що мені лишається, це обдурити їх. Наприклад, написати щось і заховатися за псевдонім. Або переробити щось зі своїх чернеток, зробити з того роман і сказати, що це – мій переклад із французької. Але де я візьму оригінал? І як бути з авторським правом? Тут де не ступи – якісь пастки. Починаючи з сюжету. Ясно, що цей твір повинен бути простим, але складнозакрученим, легким для споживання, але із наскрізною гостринкою. Його герой мусить весь час десь іти, щось долати, тонути у вирі почуттів, зазнавати пригод і наприкінці перемагати. У передостанньому розділі він, на той час уже озброєний мудрістю й досвідом, розуміє, що насправді все життя ходить по колу. Точніше, хтось його, немов сліпця, водить тими самими стежками. А отже, єдиною справжньою перемогою було би вирватися з цього кола. І останній розділ мав бути про це.

Я роками бився над ним, розглядав різні варіанти, ходив до бібліотек, псував очі в архівах, був ладен вкрасти у будь-кого з класиків бодай пів думки або якийсь хід, але з того так нічого й не вийшло.

Зате що глибше я занурювався в попередні розділи, то яскравіше вони самі собою переді мною розпускалися. Немов пуп'янки півонії. Опинившись перед таким дивом, я більше не мусив стримувати свої стрибучі думки або відсівати зайві слова, або клепати з них боєздатні речення, заганняти їх в абзаци й постійно контролювати, щоб ніщо ніде не витиналося і не прохоплювалося фальшивою нотою.

Навіщо себе виснажувати? Коли я вже й так у своїх мріях видав цей роман і був урочисто визнаний найбільшим митцем сучасності.

Непевність щодо кінцівки переросла у неспокій, а неспокій – у стан тривоги й гризот. Я постійно чув сварку двох голосів. Один долдонив про те, що я невдаха, і не тому що мені не щастить, а через свою лінь і нікчемність. А другий белькотів щось про мої таланти, про те, що вони не повинні пропасти, бо, мовляв, природа не потерпить цього.

Голова ж намагалася підсунути мені якусь чи не медичну довідку, в якій усе було розписано по пунктах.

Пункт айн.

Через цю хворобу невідомо, скільки він ще зможе працювати. А це означає, що його жебрацької пенсії не вистачить на оплату комунальних послуг. Єдина надія – на приватні уроки французької. А що, як не буде охочих?

Пункт цвай.

На те, щоб за свій кошт видати книжку, у нього немає грошей. Більше того, він її так і не дописав. Але біс із тим! Навіть якщо якась сила й подвигне його на таке чудо, хто читатиме цю нетлінність? Замолоду він писав для своїх друзів-одномудців, таких самих приший-кобилі-хвіст, як і він. Але їх більше немає! Те ж, чим переймається це нове покоління, – воно йому незрозуміле й бридке.

І, нарешті, пункт драй.

Транзиторна глобальна амнезія. Начебто вона минулася. Й це добре. Йому також пощастило з Анжелою. Але вранці він посадовив її на літак. Навряд чи вона колись сюди повернеться. Ну, а от що він робитиме, якщо на нього

знову накотиться хвиля забуття і зітре з пам'яті все, що там тихенько жевріє? Як він даватиме собі раду? Хтось мусить завжди бути поруч. Самотність не сприяє видужанню.

На всі ці аргументи я лише мовчав, лупав очима і сопів.

Віта

Сьогодні я повернувся з аеропорту, заварив чай і вже припав губами до кухля, аж тут мені прийшов імейл. То був лист від якоїсь Віти. Вона вибачалася за те, що відриває мене від важливих справ. Мою електронну адресу вона знайшла в інтернеті і довго вагалася, перш ніж написати мені. Я, мабуть же ж, припускала вона, не пам'ятаю її, але колись давно вона в Палаці піонерів відвідувала кіногурток, який я вів кілька разів на тиждень. Вона дотепер зберігає всі зошити зі своїми нотатками. З цим гуртком у неї пов'язані найкращі спогади життя. Їй тоді було дванадцять-тринадцять років, але вона пам'ятає, як вони всі разом писали сценарії, обговорювали та розподіляли ролі, продумували кожен кадр, усі аспекти операторської роботи, декорацій, освітлення, а тоді виїздили на місцевість і знімали фільми. Вона й досі згадує, як я пояснював їм, що кіно – то є синтез мистецтв і що, прилучаючися до мистецтва, ми бодай на якусь мить стаємо Творцями цього світу. Для Віти я був Учителем, найкращим з усіх, які їй колись траплялися. Вона теж мріяла стати кінематографістом, але її батько наполіг, щоб вона пішла на торговельно-економічний факультет

і одержала диплом бухгалтера, тому що це – дуже хлібна спеціальність, особливо у наші непевні часи. Віта з ним сперечалася, але з першого заходу їй не вдалося вступити до Інституту кінематографії, бо там був скажений конкурс. Її батько мав знайомства у торговельному інституті, тому наступного року вона таки пішла вчитися на бухгалтера. Вона все ще працює в цій галузі, але завжди шкодує про те, що колись таки послухалася батька. Зате своїм дітям вона часто розповідає про мене, про синтез мистецтв і про те, яке це щастя – хоч на мить відчувати себе Творцем. Її син щойно закінчив Університет культури, факультет кіно і телебачення, за спеціальністю він – оператор, а дочка готується вступати до Академії мистецтв. Віта виховувала їх сама, але вона ні на кого не ображається.

Хочете – вірте, а хочете – ні, пише Віта, але наші заняття в кіногуртку майже сорок років тому дали мені сили витримати ці випробування. Тому я дуже вдячна за те, що Ви були в моєму житті. Так, я знаю, що, на відміну від Вас, я не маю ніяких здобутків і мені немає чим похвалитися. Але, як Ви колись казали, не звання, не нагороди і навіть не чесноти визначають кожного з нас, а те, як люди почуваються поруч із нами. Як і Ви колись, я даю своїм дітям повну свободу, і вони ще ніколи не підводили мене. Мені навіть здається, що не я їх, а вони мене вчать. Вони – мої найближчі друзі. Й за це Вам теж велика дяка.

Я сидів, роззявивши рота, доки сльози не почали крапати на комп'ютерну клавіатуру. Що робить із людиною вік...

Я почовгав до ванної, де довго хлюпав собі воду на обличчя.

Стукіт повторився. Цього разу били не кісточками пальців, а кулаком. Тоді так ніколи не робить. Чому той, хто там стоїть, не натисне на дзвінок?

Безіменний

А що, як це і є той подарунок, на який я так чекаю? Прорив крізь облогу промахів і невдач. Компенсація за роки поневірянь. Не дарма ж усе, чого я хотів, так чи сяк, але завжди давалося мені. Я про це нікому ще не казав, але це – правда.

Хто ж це може бути?

Ангела, яка сіла на перший зворотний рейс, щоби бути зі мною?

Максим, який дізнався, що тепер він може обійняти свого тата, бо батько Дімона більше не полює за ним?

Максим із дочкою й дружиною (чи хто вона там йому)? Може, вони приїхали, щоб допомогти мені продати цю квартиру й забрати мене з собою до Канади?

Віта? Так, тепер я її пригадую. Худенька, неговірка, чорні джинси, блакитний светр, довге пряме волосся, бездонні очі. Я чомусь завжди називав її Вікою, а вона, вибачаючися, виправляла мене. Віка, казала вона, це зменшувальне від Вікторії, тобто від «перемоги», а її ім'я – Віта, тобто «життя». Якщо вона знайшла мою електронну адресу, то, мабуть, має й поштову. Вона могла відчувати, що я тут конаю, й кинулася рятувати Вчителя.

Це – в ідеалі. Але може й бути, що все – навпаки. Безіменний благодійник, той, що завжди був напихваті, зрозумів, що з мене не буде пуття, і вирішив висмикнути мене з болота. Щоб припинити агонію. Сказано ж: те, що не дає плодів і не приносить користі, не має права на існування. Тому безліч прикладів. Я знаю життя. І я знаю себе. Дай мені сьогодні все, про що я благаю – близьку людину, здоров'я, добробут, – і я його завтра ж змарную й розтринькаю. І тому на його місці я б відрядив сюди когось із Толікових алкашів і сказав би йому, що у мене є бухло. Тому не виключено, що той алкаш стоїть там, наприклад, із викруткою і чекає, коли я йому відчиню.

Хтось по той бік іще раз приклався кулаком до дверей і тричі вигукнув моє ім'я. То був жіночий голос!

Маріванна

Я навалився на замок і розчахнув двері.

По той бік стояла координаторка нашого будинку. Я її називаю Маріванною. Вона – мати чотирьох дітей, небайдужа й дуже активна. За кілька років вона зробила з нашої загидженої хрущовки мало не зразкове житло. Наскільки це можливо. Вона сама веде всю будинкову документацію, пише зведення, організовує толоки, дбає, щоб у всіх квартирах працювало опалення, має надійні зв'язки з райадміністрацією та місцевими депутатами. Маріванна примудрилася

навіть для гуртових потреб звільнити підвал, який шістдесят років був завалений мотлохом.

– Що у вас робиться? – запитала вона мене.

– Нічого.

– Нічого не працює?

– Все працює.

– А чому ж дзвінок мовчить? У вас є світло?

– Що ви маєте на увазі?

– Електрика працює?

– Не знаю.

– А можна я перевірю?

Вона поторгала вимикач у коридорі. Світло не запалилося. Вона зайшла на кухню, перевірила батарею й сказала, що весь правий бік (це там, де живуть Носковський і Толік) опинився без світла, зате у них працює опалення. А з протилежного боку (там, де її квартира) світло не вирубалось, але батареї холодні. Моя ж квартира – посередині, тому вона піднялася, щоб перевірити і зразу ж задзвонити де слід.

– Що вони собі думають? – запитала вона мене.

Я сказав, що не знаю.

– От я зараз, – пообіцяла вона мені й полізла в кишеню по телефон, – надаю їм чортів!

Поки я замикав двері, вона вже, судячи з відлуння, була на першому поверсі. Я підійшов до комп'ютера, але він не вмикався. Почало сутеніти.

Якщо я одразу напишу відповідь, то, може, навіть сьогодні щось почую від неї. Як мені розпочати листа? Як до неї звернутися? Шановна? Дорога? Люба? На «ви» чи на «ти»? Перший акорд вирішує все.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ